

Sensorveiledning

SPED1100 – høst 2021 – ordinær Eksamen

Generell informasjon

SPED1100 er et 10-poengs innføringsemne i spesialpedagogikk som studentene har undervisning i parallelt med UVEXFAC og EXPHIL. Enkelte studenter tar også faget som enkeltemne. Undervisningen organiseres som ukentlige totimers forelesninger. Høsten 2021 har studentene også hatt tilbud om et frivillig ukentlig fagseminar drevet av en studentassistent. Seminaret har ikke hatt et stramt organisert opplegg, men det har vært mulig å diskutere ukens forelesning eller jobbe med oppgaver ledet av studentassistenten.

Den aktuelle eksamen er en 6-timers hjemmeeksamen, kandidatene har dermed tilgang til pensum under eksamen. Kandidatene får to (2) oppgaver, og skal besvare en (1) av disse. Kandidatene velger selv hvilken oppgave de besvarer. Det **skal** gå tydelig fram av besvarelsen hvilken oppgave som er valgt.

Studentene skal som et minimum ha en kildeliste til besvarelsen. Dette er en kort hjemmeeksamen med stort tidspress. Sensor bør derfor ikke trekke i karakter om kildelisten ikke er i samsvar med APA eller andre referansestiler. God referansebruk (ut over minimumskravet) vil være et pluss.

Hovedbøkene i emnet er Morken (2012) sin bok «Normalitet og avvik», Rygvold og Ogden (2017) med «Innføring i spesialpedagogikk», Tøssebro (2010) sin bok «Hva er funksjonshemming?» og Befring (2020), «Grunnbok i spesialpedagogikk». I tillegg er det noen enkeltstående artikler/kapitler som vil være relevante å henvise til, slik som for eksempel

- Hagen et al. (2014): Barn som strever med språk og leseferdigheter: Hvilke tiltak virker? Norsk tidsskrift for logopedi
- Grøholt et al. (2015): Lærebok i barnepsykiatri (kap. 4: Hyperkinetiske forstyrrelser)
- Sanne & Flaten (2012): Pedagogiske tiltak for barn med ADHD. Spesialpedagogikk

Om oppgavene

Undervisningen på SPED1100 er delt inn i to hovedbolker 1) introduksjon til spesialpedagogikk (inkludert spesialpedagogikkens forankring, oppgaver og dilemmaer) og 2) utvalgte spesialpedagogiske vanskeområder (psykososiale vansker, utviklingshemming og utviklingsforstyrrelser, sansemessige vansker, spesifikke lærevansker og språkvansker). I begge eksamensoppgaver forventes det at fagstoff fra disse to hovedområdene ses i sammenheng.

Oppgavene har en redegjørelsesdel og en drøftingsdel: I første del av oppgaven skal studentene redegjøre for et utvalgt vanskeområde og i drøftingsdelen skal dette vanskeområdet diskuteres i lys av spesialpedagogisk teori om funksjonshemming, normalitet og avvik. En god besvarelse vil vise evne til å integrere fagstoff fra disse ulike delene av pensum. En middels god besvarelse vil typisk redegjøre godt for vanskeområdet og vise god oversikt over spesialpedagogisk teori, men redegjørelse og drøfting framstår mer som adskilte deler enn som en sammenhengende helhet.

Det bør være en god balanse mellom redegjørelse og drøfting. Denne balansen bør ikke forstås som et krav om 50/50 fordeling mellom de to delene. SPED1100 er for mange studenter det

første emnet som tas på universitetsnivå. Det forventes dermed at studentene har større forutsetning for å kunne redegjøre for – fremfor det å drøfte. Kvaliteten på drøftingen vil derfor kunne fungere som et skille mellom de gode og de særskilt gode oppgavene.

Merk likevel at studentene kun har hatt én forelesning om lese- og skrivevansker (oppgave 1) og to forelesninger som delvis har handlet om ADHD (oppgave 2). Dybdeforståelse for vanskeområdene kan dermed ikke forventes.

Vurdering

Besvarelsen vurderes på en gradert karakterskala fra A til F, der A er beste karakter og F er stryk. I vurderingen av besvarelsen vektlegges

- at oppgaven besvares
- at oppgaven presiseres og avgrenses når dette er relevant
- faglig innhold og bruk av relevante kilder
- faglige refleksjoner og selvstendighet
- logisk oppbygging, indre sammenheng og presisjon og klarhet i argumentasjon

NB. For den enkelte oppgave er det i denne sensorveiledningen tatt med momenter som kan være relevante å ta med i en besvarelse, dette er ikke en sjekkliste, og det er ikke slik at alle disse momentene må være med for at besvarelsen skal vurderes som meget god eller fremragende. Listen over momenter er heller ikke uttømmende, i den forstand at studentene kan ha med momenter som ikke er omtalt i denne sensorveiledningen.

Det vises for øvrig til emnesidene for emneplan og pensum:

<https://www.uio.no/studier/emner/uv/isp/SPED1100/>

Oppgave 1

Gjør rede for hva som forstås med lese- og skrivevansker og drøft hvordan forestillinger om normalitet kan skape funksjonshemmende barrierer for personer med lese- og skrivevansker.

Relevante momenter: redegjørelse

- Pensum som omhandler lese- og skrivevansker er kap. 2. i Rygvold og Ogden (2017) og artikkelen til Hagen et al. (2014).
- Viser til vansker med å lære seg å lese og skrive
 - Ingen klart avgrenset kategori
 - Dysleksi: vansker med å lære å lese og skrive nøyaktig og flytende (primært: vansker med ordavkodning). Elever med dysleksi kan også ha vansker med leseforståelse, men da som følge av avkodingsvansker. Leseforståelsesvansker er altså ikke et primært kjennetegn.
 - Vansker med leseforståelse (med eller uten samtidige avkodingsvansker)
 - Stave- og tekstska­pingsvansker

- Ulike og sammensatte årsaker til lese- og skrivevansker beskrives i pensum, og disse er knyttet til både individuelle og miljømessige forhold. For eksempel:
 - Genetisk risiko
 - Språklige forutsetninger (f.eks. betydningen av fonologisk bevissthet for avkoding og av ordforråd og begrepsforståelse for leseforståelse)
 - (Visuelle faktorer avvist som årsaksforklaring)
 - Hjemmespråklig miljø
 - Mangelfull opplæring
 - etc.

Relevante momenter: drøfting

- I denne delen av oppgaven er Morken (2012) og Tøssebro (2010) særlig relevant for diskusjon av perspektiver på funksjonshemming, normalitet og avvik.
- I drøftingsdelen forutsettes det noe redegjørelse av teori om normalitet og avvik samt beskrivelse av hva som forstås med funksjonshemmende barrierer som hinder for deltakelse. Det er også relevant å trekke inn begrepet funksjonsdiskriminering (se bl.a. Morken, 2012 og Befring, 2020). I pensumlitteraturen som omhandler funksjonshemming brukes ofte andre vanskeområder enn lese- og skrivevansker for å illustrere og underbygge resonnementer. Gode besvarelser vil kunne formidle det prinsipielle i disse resonnementene, men ved bruk av eksempler som er relevante for personer med lese- og skrivevansker.
- Oppgaveteksten sier ingenting om alder og studentene har derfor valget mellom mange ulike utfordringer og barrierer som personer med lese- og skrivevansker kan møte gjennom livet. Her kan studentene selv velge å gjøre relevante avgrensninger dersom det er hensiktsmessig. Det er imidlertid positivt om forhold ved skolen trekkes frem, som for eksempel at læring i dagens skole ofte forutsetter møte med skriftlig materiale, eller at karakterer og vurdering i mange tilfeller baseres på skriftlige prestasjoner som ikke nødvendigvis reflekterer kunnskapsnivået hos elever som har vansker med å uttrykke seg skriftlig. Andre barrierer som personer med lese- og skrivevansker kan møte på er forhold relatert til
 - høyere utdanning og tilgang til arbeidslivet
 - tilgang til informasjon og kunnskap i dagens samfunn
 - krav til skriftspråklig kompetanse i møte med offentlige myndigheter
 - etc.
- Til tross for at oppgaven etterspør funksjonshemmende barrierer, er det en fordel om besvarelsen likevel får fram at svært mange med lese- og skrivevansker fungerer godt i både utdannings- og yrkesliv (nevnes i kap. 2 i Rygvold og Ogden, 2017).
- Selv om det ikke bes eksplisitt om i oppgaveteksten, er det positivt om besvarelsen kommer inn på hvordan man kan avhjelpe vansker knyttet til skriftspråket. Det sentrale her vil imidlertid ikke være å liste opp ulike tiltak, men heller å reflektere rundt hvilket nivå tiltak kan iverksettes på – er det tiltak rettet mot individet (f.eks. arbeid med språklyder og ordavkodingsferdigheter eller bruk av kompenserende hjelpemidler) eller mot strukturer på skole- og samfunnsnivå (f.eks. opptakssystem og adgangsregulering til

høyere utdanning, arbeid med klarspråk i offentlig kommunikasjon etc.)? Tiltaksnivå vil med andre ord kunne settes i forbindelse med ulike syn på funksjonshemming (jf. nedsatt funksjonsevne vs. funksjonshemmende omgivelser). Det er positivt om slike refleksjoner viser balanse mellom idealisme og realisme, mellom hensynet til de få og de mange, og at sort-hvitt tankegang unngås.

Oppgave 2

Gjør rede for hva som forstås med ADHD og drøft hvordan medisinsk og sosial modell av funksjonshemming kan påvirke hvordan vi møter elever med ADHD i skolen.

Relevante momenter: redegjørelse

- Pensum som omhandler ADHD er kap. 4 i Rygvold og Ogden (2017), kap. 4 i Grøholt et al. (2015) og artikkelen til Sanne & Flaten (2012).
- Samlebetegnelse for ulike forstyrrelser av aktivitet, impulsivitet og oppmerksomhet.
- Heterogen tilstand med store variasjoner i symptomer og alvorlighetsgrad.
- Komplekse årsaksforhold/risikofaktorer
 - Arvelig innflytelse
 - Miljømessige (f.eks. rus og psykologisk stress) og somatiske faktorer under svangerskap øker risiko
 - Nevropsykologiske forklaringsmodeller (svikt i eksekutive funksjoner, emosjonsregulering)
 - etc.
- Kontroversiell diagnose: Grøholt et al. (2015) nevner at ADHD av noen blir sett på som normalvariasjon av vanlig atferd, som problematiseres av et samfunn som ikke tåler avvik. Sanne og Flaten (2012) legger på sin side vekt på en generell enighet om at biologiske forhold utgjør en viktig del av årsaksforklaringen, og at særlig oppdragelse ikke henger sammen med ADHD.
- Opptrer ofte sammen med komorbide tilstander, som for eksempel psykiatriske tilstander og kognitive vansker. Uklare årsakssammenhenger mellom disse tilstandene.

Relevante momenter: drøfting

- I denne delen av oppgaven er Morken (2012) og Tøssebro (2010) særlig relevant for diskusjon av perspektiver på funksjonshemming. Ulike tiltak og tilnærminger til elever med ADHD omtales i pensumlitteraturen som er nevnt over.
- I drøftingsdelen forutsettes det noe redegjørelse hva som forstås med medisinsk og sosial modell av funksjonshemming, samt diskusjon av hvordan ADHD kan forstås i lys av disse modellene. Det er *svært positivt* om kandidaten kan reflektere rundt hvordan ADHD framstilles i pensumlitteraturen som handler om dette vanskeområdet – om det er medisinske eller sosiale forståelsesmåter som råder. Som i oppgave 1, er det slik at litteraturen som angår ulike syn på funksjonshemming kan bruke andre vanskeområder enn ADHD for å illustrere og underbygge resonnementer. Gode besvarelser vil kunne

formidle det prinsipielle i disse resonnementene, men ved bruk av eksempler som er relevante for elever med ADHD.

- Selv om det ikke nevnes i oppgaveteksten, vil gode besvarelser trekke inn den relasjonelle forståelsen av funksjonshemming. Det relasjonelle synet kan også tas med videre i besvarelsen ved å drøfte hvordan en slik tankegang potensielt kan gi en mer balansert tilnærming til elever med ADHD i skolen.
- Oppgaveteksten ber om drøfting som er relatert til elever i skolen. Det forventes dermed at skolekonteksten brukes aktivt gjennom drøftingsdelen. Det trekker imidlertid ikke ned om forhold knyttet til andre arenaer dras inn, så lenge dette ikke går på bekostning av skoleperspektivet (betydningen av multimodale tiltak som involverer flere arenaer nevnes for eksempel flere steder i pensum).
- For å drøfte hvordan vi møter elever med ADHD i skolen, kan man gjerne drøfte hvilke holdninger vi har til denne elevgruppen (jf. hvordan ADHD forstås i lys av sosial og medisinsk modell), men særlig relevant er det å komme inn på hvordan man kan tilrettelegge for elever med slike vansker. Her kan besvarelsen med fordel ta for seg relativt konkrete tiltak som nevnes i litteraturen, men det sentrale er at ulike syn på funksjonshemming (jf. sosial og medisinsk modell) brukes aktivt i drøftingen av disse tiltakene. Tiltak og typer av tilrettelegging som nevnes i litteraturen, eller som det har vært snakk om i undervisningen, er eksempelvis
 - Arbeid med struktur og rutiner
 - Organisering av arbeidsøkter og klasserommet
 - Sosial ferdighetstrening
 - Medikamentell behandling
 - Psykoedukasjon (rettet mot foreldre, lærere og eldre barn)
 - etc.
- Sterke besvarelser vil diskutere hvordan arbeid med sosiale og/eller systemrettede tiltak vil kunne være med på å forebygge eller redusere behovet for individrettede tiltak.
- Som i oppgave 1 er det en stor fordel om drøftingen unngår sort-hvitt tankegang og får fram nyansene som eksisterer mellom ulike teoretiske motpoler.